

Budai Tábor

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2024. április * 5784. Adár 99. - Niszán * XXV. évfolyam 3. szám

Hogyan érdemes élni?

Csak úgy érdemes élni, hogy legyenek olyan élményeink, amelyeket jó felidézni, de ezekhez a mostani pillanatokban kell úgy alakítani az eseményeket, az életünket, hogy az minél jobb és szebb legyen. Ez nem csak álom, hanem kis tettekkel igenis megvalósítható, amennyiben képesek vagyunk a szemléletünket megváltoztatni, (mert méltányolható, hogy érnek minket rossz dolgok, események, behatások). Képesek vagyunk észrevenni a kicsiny jó és szép dolgokat, amelyek sokszor körülvesznek bennünket, ott vannak minden körülmények közepe, csak észre kell vennünk őket!

Marc Chagall: A vityebszki rabbi

Zsidó történelmünk hoz rá példát. Mózes, aki születésekor már halálra volt ítélve - bedobták a Nilusba -, de ennek ellenére megmenekült. Eszter, akinek titkolnia kellett származását, és aki át kellett lépnie az árnyékát (félelmeit/helyzetét), ezzel sikerült megmentenie a zsidó népet. József, aki kilátástalanul kuporgott a gödörben, várva a halált, de nem hagyta el magát. A börtönben a hamis vádak ellenére, meggyanúsítva sem vesztette el a reményt. Észrevette és tett mindazért, hogy kijusson, hogy élve kikerüljön a halál torkából.

Tették ezt tudatosan/tudat alatt, Istenben bízva, de a remény még oly csekélynek tűnő szikráját mindig fenntartva. Majd a későbbiekben ők is a múltból merítve

haladtak előre, mely hozzásegítette őket, hogy szép és jó életük legyen. A család, a zsidó közösség mindezekben jó támasz, jó kapaszkodó.

Úgy tűnhet, hogy minden alkalommal, hónapról hónapra ugyanarról írrok/olvashattok, és ez részben így van, részben nem. Az alapok, az érzések ott vannak, és azok nem változnak, az üzenetek, a remény, a történelem, a családjuk kisebb történelme, a láncolatok kötődnek egymáshoz, és ebben a kapaszkodókat, azt, ami összeköt bennünket, azt csak a jó és szép hozzáállással érdemes erősíteni. Igen, ez hozzáad, és jobb és szebb életet varázsol számunkra.

Közeleg a Peszah, a szabadság, a kivonulás, a tavasz, a macesz/pászka ünnepe. Ez is erről szól. Nehézségekkel teli életben jön a segítség. Nem mindig vesszük észre a segítséget (10 csapás), és ha észrevesszük - sikeresen kiszabadulunk -, akkor is zúgólunk (manna/víz).

Marc Chagall: Magány

Ha észrevesszük, és átéljük - néha félve, néha örvendezve (10 parancsolat) -, megvan a hön áhított jutalom. Mégis visszavisszaesünk, emberekből vagyunk (aranyborjú), de a szentföld (tökéletességre törekvő hely) ott van előttünk, és felépülhet a jó és szép otthonunk (pusztai szentély). Teszünk is érte (áldozat, imádkozás, 613 micva, jó cselekedet) szeretettel, törődéssel, akkor várjuk a messiási kort, mindannyiunk életében a régmúlt szereteteinkkel való együttlétet (feltámadás), a mostani és jövőbeli családjunkkal Élijáhu visszatérte utáni kort. Ezt a csodát mindnyájan szeretnénk megérni. Közös összefogással, a micvák betartásával, hittel és reménnyel teszünk, tegyük meg minden tőlünk tehető. Kóser ünnepet kívánok!

Dr. Verő Tamás
főrabbi

Dr. Verő Tamás:
Hogyan érdemes élni?

1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
Elhunyt Chava Lusztig
3. oldal

Sámuel Péter:
Rainer Maria Rilke
gyümölcsöskertje
4-5. oldal

Sükösd Miklós, Péntek Orsolya:
Nem volt hajlandó azonosítani
Magyarországot
a gyilkos elmébajjal
5-8. oldal

Bálint Lilla:
42 évig szerették egymást
9. oldal

Porosz Péter:
Harbu Darbu
10. oldal

A Micve Klub proramajánlója
11. oldal

A Micve Klub
áprilisi programja
12. oldal

✧ Imaidők ✧

2024. év áprilisi imarendje - 5784. Ádár II. - Niszan

Április	01.	07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima	Ádár II.	22.
	04.	07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		25.
	05.	18.00	péntek	Kabalat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.02)		26.
	06.	10.00	szombat	Ünnepi ima - Sabbat HaHodes, SMINI (Hávdálál: 20.08)		27.
	08.	07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		29.
	11.	07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		Niszan
12.	18.00	péntek	Kabalat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.11)	04.		
13.	10.00	szombat	Ünnepi ima - TAZRIÁ (Hávdálál: 20.19)	05.		
	15.	07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		07.
	18.	07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		10.
	19.	18.00	péntek	Kabalat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.21)		11.
	20.	10.00	szombat	Ünnepi ima - Sabbat HaGadol, MECORÁ (Hávdálál: 20.30)		12.
	22.	07.01	hétfő	Elsősülöttek böjtje (kiváltása/tanulás ima után) - reggeli ima		14.
	22.		hétfő	Homec evés vége (10.20), homec eladása/elégetése utolsó ideje (11.31)		14.
	22.	18.30	hétfő	Peszah ünnep esti ima/első széder este (gyertyagyújtás: 18.30)		14.
	23.	10.00	kedd	Ünnepi reggeli ima, Peszah első napja		15.
	23.	18.30	kedd	Erev Peszah 2. napja (II. széder este, gyertyagyújtás: 20.35), Omer első számolása		15.
	24.	10.00	szerda	Ünnepi reggeli ima, Peszah második napja (Hávdálál: 20.37), Omer 2		16.
	25.	07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima (este omer 3)		17.
	26.	18.00	péntek	Kabalat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.31), Omer 4		18.
	27.	10.00	szombat	Ünnepi reggeli ima (Hávdálál: 20.42) omer 5		19.
	28.	18.30	vasárnap	Erev Peszah hetedik napja (gyertyagyújtás: 19.34), Omer 6		20.
	29.	10.00	hétfő	Ünnepi reggeli ima, Peszah hetedik napja		21.
	29.	18.30	hétfő	Ünnepi esti ima, Erev Peszah nyolcadik napja (gyertyagyújtás: 20.45), Omer 7		21.
	30.	10.00	kedd	Ünnepi reggeli ima, Peszah utolsó 8. napja (Hávdálál: 20.46), Omer 8		22.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5784. év Ádár II. - Niszan (április) havában

Ábrahám Jenő	Április 30.	Békési Imréné	Április 16.
Sárosi Silber Andor	Április 29.	Vámosi János	Április 26.
Maior Judit	Április 28.	Kulcsár Tibor	Április 12.
Feithné Gráder Rózsa	Április 06.	Földvári Dezső	Április 12.
Grósz Mór (Majs eben Dovid)	Április 28.	Földvári Dezsőné	Április 18.
Pál Ernő	Április 16.	Farkas Márta	Április 29.
Várnai Tibor	Április 11.	Wache Béla Gyuláné	Április 10.
Pataki Györgyné	Április 26.		

2024. április

Budai Sófár

5784. Adár 99. -Niszán

Nagy szeretettel és tisztelettel tudatjuk Veletek, hogy a Frankel körzet 5784. évi széder estje 2024. április 22-én hétfőn 19.00 órakor kerül megrendezésre. Részvételi díj: 9.800.- Ft. Amennyiben hitközségi adót fizető tagjaink anyagi helyzete nem engedi meg a teljes részvételi díj összegének befizetését, kérjük jelezze! **Jelentkezést április 12-ig fogadunk el** a vacsora árának befizetésével (+36 30 409 9045, +36 1 326 1445). Az ár a következőket tartalmazza:

Széder tál

Leves: macesszombóc leves

Húsos menü: göngyölt pulyka mell rolád

Vegetáriánus menü: vegán töltött paprika

Halás menü: roston sült tilápia filé

Köret: hagymás burgonya

Desszert: gyümölcsös pohárkrém csokoládés macesszal

Ital: bor, szőlőlé

☆☆☆

A Budai Micve Klub szervezésében közösen megnéztük a *Lefkovicsek gyászolnak* című filmet. A későbbiekben megbeszéljük, kinek mit jelentett és hogy tetszett a műalkotás.

☆☆☆

KÉRJÜK, TÁMOGASSA ADÓJA 1%-ÁVAL A FRANKEL ZSINAGÓGA ALAPÍTVÁNYT!

ADÓSZÁM: 18114878-1-41

A MAZSIHISZ TECHNIKAI SZÁMA: 0358

KÖSZÖNJÜK!

☆☆☆

Nyitott Baráti Kör áprilisi programja
Április 7-én, vasárnap este 18 órakor a

Háztáji Hírek

Micve Klubban a Nyitott Baráti Kör vendége lesz egy kötetlen beszélgetésre *dr. Kovács Attila*. Dr. Kovács Attila, *Géniusz* fődíjas reumatológus főorvos alighanem a legsikeresebb kvízzjátékos, nem a nyeremény nagysága inspirálja, valójában egy tábla csokiért is szívesen versenyez. Eddig negyvenyolc tévéadásban mérkőzött meg a győzelemért, és elég jó aránnyal negyvenötöt megnyert ezek közül az *ATV Géniusz* kvíz vetélkedőjének abszolút győztese, a *Géniuszok Géniusza*. Belépő: 2.000.- Ft/fő.

Április 17-én szerdán délelőtt *A Józsefváros elfeledett zsidó öröksége* címmel tematikus sétát szervezünk a *Frankel Közösség* részére. Az idegenvezető *Lakos Borbála* lesz. Meglátogatjuk a *Teleki téri* imaházat és a *Rabbiképzőt* is. A találkozás helyét és

időpontját e-mailben közöljük a jelentkezéssel. Jelentkezni a *frankelkozosseg@gmail.com* címen lehet. Részvételi díj: 2.000.- Ft/fő, a helyszínen fizetendő. Maximális létszám: 20 fő.

Mindenkit szeretettel várunk programjainkon!

Heksch Éva és Imre szervezők

☆☆☆

MAZSIHISZ BALATONFÜREDI ÜDÜLŐ

Üzemeltető: Körszálla Kft.

8230 Balatonfüred, Liszt Ferenc u. 6.

Nyitvatartási időszak: 2024. július 5. - 2024. szeptember 29.

Kedves Hittestvéreink!

2024. nyarán is szeretettel várunk a megújult üdülőnkben! Új bútorok, új kőser konyha tavalji beépítését követően az idén tavasszal új nyílászárók kerülnek beépítésre, illetve minden szobánk légkondicionálása is megvalósul.

Hittestvéreink a következőképpen tudják igénybe venni a balatonfüredi üdülőnket: Az üdülés egy hetes időtartamban elérhető, Péntektől csütörtökig tartó időszakban 2, illetve 3 ágyas szobákban, családoknak kétszobás apartmanok állnak a rendelkezésre. Babaágyat és etetőszéket biztosítunk.

Árak: felnőtteknek 17.000 Ft/éjszaka / fő. Az ár tartalmazza a szállást, és a háromszori kőser ékezés árát. 14 év alatt 7750 Ft. Az idegenforgalmi adó 18 év felett 660 Ft/éjszaka

ÚJDONSÁG!

Üdülőnk 2024. szeptember 29-ig nyitva tart. Szeptember elseje után az egy felnőttre vonatkozó árak 15.000 Ft/éjszaka/fő, 14 év alatt: 7750 Ft.

Előzetes bejelentkezés esetén konyhánk ebédet és sábeszi vacsorát tud biztosítani azoknak, akik csak ebédelni / vacsorázni szeretnének. Ára 3500 Ft/ fő (14 év alatt 1500 Ft)

Jelentkezni lehet az udulo@mazsihisz.hu címen.

MAZSIHISZ

☆☆☆

Elhunyt Chava Lusztig

94 éves korában elhunyt Lusztig Éva (Chava), a magyar nyelvterületről származó zsidóság cfáti emlékmúzeumának, a magyar zsidók egyik legfontosabb gyűjteményének a társalapítója - közölte kedden a családja.

Lusztig Éva 1987-ben határozta el nyolc éve elhunyt férjével, Lusztig Józseffel együtt, hogy létrehozzák a magyarajkú, magyar kultúrájú zsidóság emlékmúzeumát az észak-izraeli Cfát városban. Felhívásukra a világ számos pontjáról gazdag tárgyi és levéltári anyagot kaptak, amelynek a bemutatására a cfáti városháza melletti épületben 1990-ben megnyitották az emlékmúzeumot. Ez azután látogatók ezreit vonzotta évente, és fontos helye lett a világ legkülönbözőbb pontjain élő magyar zsidóknak.

Lusztig Éva 1930-ban született Buda-

pesten egy orvosházaspár gyermekeként. Gimnazista volt, amikor a nyilas uralom idején, 1944 novemberében szüleit elhurcolták, és soha többé nem látta őket. Őt öccsével együtt a budapesti gettóba vitték, ahol embertelen körülmények között éltek a főváros felszabadulásáig.

Yosef és Chava Lusztig

A háború után csatlakozott a *Dror-Habonim* nevű cionista ifjúsági mozgalomhoz, amelyben megismerkedett leendő férjével, a mozgalom oktatójával. *Olaszországon* keresztül kivándoroltak *Izraelbe*, ahová az ország megalapításának napján, 1948. május 14-én érkeztek meg.

Először részt vettek a *Beit Haemek* nevű kibuc megalapításában, majd Cfáton telepedtek le, ahol mindketten pedagógusként dolgoztak nyugdíjba vonulásukig. Nyugdíjasként a magyar zsidóság emlékét ápoló múzeum létrehozásáért, majd fejlesztéséért és működéséért tevékenykedtek.

A *Magyar Nyelvterületről Származó Zsidók Emlékmúzeumát* az elmúlt években már Yosef és Chava fia, *Ron Lusztig* igazgatta és viszi tovább.

Forrás: szombat.org

Rainer Maria Rilke gyümölcsöskertje

Versek a lakótoronyból

Műfordítás-irodalmunkban *Rainer Maria Rilke Gyümölcsöskertek* című kötete az első feckséje franciául írt verseinek (*Scolar kiadó, 2022, fordította és az utószót írta: Báthori Csaba*). Nekünk, sóvárgó vers- és Rilke-rajongóknak volt tudomásunk létezésükről, ugyan ki mástól, mint *Szerb Antaltól*, aki *A világirodalom történetében* megemlíti *Les roses* című verseskötetét, ha apróbetűsen is.

De ezekben a művekben nemcsak a megszólalás nyelve új, hanem az is, hogy a francia versek az oly sokáig érlelt nagy összefoglalás, a lírai életmű csúcsait jelentő, azt méltóképp lezáró *Duinói elégiák* formába öntése és az e munka közben „kiszakadt” *Szonettek Orpheuszhoz* című, 1923-ban megjelent két versciklus után születtek.

Az utószóból azt is megtudhatjuk, hogy a költő ebben az utolsó, nyelvet és stílust váltó korszakában (1923-1926) négy kötetnyi költeményt írt franciául, amelyek közül az első, a *Gyümölcsöskertek* még életében, 1926-ban meg is jelent.

Rainer Maria Rilke
(Leonyid Paszternak festménye)

Folytatni a folytathatatlant

Vannak tökéletesen befejezett életművek (paradox módon, befejezetlen záró főműveikkel együtt), mint a mozarti, vagy a maga fészületlenségében maradt prousti. Amikor a zenebarát *Mozart Requiemje* hallgatásának vagy *Proust A megtalált idője* olvasásának végére ér, egyszerűen képtelen elképzelni, hogy ezen életműveket betetőző alkotások után mit írhattak volna még a szerzők, és a műélvező némi önzéssel és részvétlenséggel hajlamos arra gondolni:

talán jobb is, hogy pont került az alkotói folyamat végére, mert a későbbiekben úgyszólván csak önmaguk árnyékai lettek volna. (*Ady Endréről* is életszerű az olyan „kegyetlen” vélekedés, hogy az életmű szempontjából „jókor” halt meg 1919 legelején...)

A költő Rodin villája előtt
a franciaországi Meudonban

Rilke e franciául írt verseskötete által viszont egy kicsit a Requiem utáni salzburgi géniusz és az egyszeri érzékenységgel nagy francia prózaíró alkotómunkájának valószínűsíthető folytatására is következtethetünk. A milyen lehetett volna kérdésre a válasz tulajdonképpen kézenfekvő és kitalálható, mégis igazi meglepetés. Tehát: a csúcson túli Rilke egyszerűbb, letisztultabb, nyugodtabb, áttetszőbb! Talán kevésbé absztrahált, de ugyanazzal a világlátással, ugyanazzal a léthez való viszonytal, de egy kicsit többekhez szólóan, mégis éterien, ugyanakkor felszabadultabban és talán tömörebben is versel.

Ezekből a költeményekből bátrabban szökken fel istenhez való viszonya, jelenléte a költő életében a maga sajátos panteizmusával, vagyis: a teljes létben való gondolkodás és az ember kicsiségének átérzése, az azonosulás a földi és a földön túli világ egységével (lásd 20. vers, 26. o.).

20

*Bár volnánk istennek elég
egy jelentős pillanatunkban,
mielőtt a rossz ördögét
látnánk: visszaíz, és lerázhatatlan.*

*Megfértünk jól egy pillanatra:
ő, aki túlél és megmarad itt,
s mi, kik sérült szívvel bolyongva
ámuldozunk, hogy él s uralkodik.*

E költemények születésekor Rilke nemcsak az elégiákon és szonettekben van túl, de a lét izgalmain is. Talán ezért, ezeket a verseket valami földöntúli nyugalom és megbékélés hatja át, *Berzsenyivel* szólva, a „Partra szállottam. Levonom vitorlám.” érzete (*Osztályrészem* című vers). A két nagy versciklus elkészülte és megjelentése azt is sugallja alkotójának, hogy mint *Prága* német anyanyelvű szülőlttje költőként végleg megtalálta helyét a világban, a létben, és tehetségét beteljesítve, élete értelmét elnyerve egyben arra is sarkallja, hogy foglalja még egyszer szavakba létélményét, még bölcsebben, de másfajta nyelvi korlátok között, újra felfedezve a természet annyira nyomasztó, nyugtalan és kétségbeesett helykereső év után, immár a svájci *Muzot-ban* levő lakótoronyban (lásd 41. vers, 54. o.).

41

Ó honvágy, egy-egy hely iránt, amelyet futó órán nem szerettünk eléggé - küldeném neki ez elfeledett mozdulatot: utóbb tenném egészé!

Fordulni séta közben, és vigyázva - már egyedül - kényelmesen utazni, nézni, hogy sírnak a szökőkút vízköpői, a padot simogatni, rádólni a fákra...

Felmenni a magányos kápolna-dombra, melyről úgy hírlik: semmit nem jelent! - bár sikerülne, a sírkert rácsát benyomva, benne hallgatnom, ki maga a csend.

Nincs-e ideje, mikor az a lényeg,
hogy a világot szép lágyan érintse kezed-
erősen, ahol a föld megigézett;
s panasszal, hogy még alig ismered.

Bár ebben a kötetben nem mondja ki, de azért sejteti, így az olvasó is érezheti, mint-ha a költő megkezdte volna felkészülését az élet elhagyására... (lásd 33. vers, 45. o., vesd össze 35. vers, 47. o.).

Rilke lakótornya a svájci Muzot-ban.

33
Távozni, az a legszebb gyönyörűség.
Egy dolog nemhogy követne minket,
hanem lásd: máris búcsút intett
és most tanulja, mi a mennyég.

A művészet ha együtt száll szíveddel:
nem az a legszeledebb búcsúvétel?
S a zene: hogy végül még megkísérel
önmagára nézni az ember!

Utószó és utóélet

Nem bántuk volna, ha e kis kötet utószava kicsit hosszabb és informatívabb. Mert nem derül ki belőle, hogy a fordító Rilke négy francia nyelvű verseskötete közül miért pont ezt az elsőt tartotta méltónak magyarítani, és hogy a Gyümölcsösökterek milyen helyet foglal el a másik három mellett.

2026 végén lesz Rilkének, a XX. századi európai irodalom egyik legnagyobb lírikusa halálának centenáriuma. Ezen évfor-

duló közeledtének tudatában értetlenül morfondírozik a költészetkedvelő; vajon hogy fordulhatott elő, hogy annyi jeles francia fordítónk, Babits Mihály, Tóth Árpád, Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Vas István, Illyés Gyula vagy Nemes Nagy Ágnes közül egyikük sem gondolt arra, hogy elmélyedjen Rilke e rövidre szabott, de jelentős, francia nyelvű periódusában, és előállhasson az a képtelen helyzet, hogy ezek a versek csak most 2022-ben szólalnak meg először magyarul.

Báthori Csaba hosszú évek óta eltökélten és magas színvonalon törekszik Rilke életművének minél teljesebb megismertetésére. Lefordította levelezésének javát négy nagy kötetben, úgy 2500 oldalon, valamint kiadatlan és töredékben maradt költeményeit, illetve sok versét újra átültette magyarra, most pedig Rilke francia nyelvű lírájából is kaphattunk mennyiségre nem nagy, de annál emlékezetesebb ízelítőt.

Sámuel Péter

Nem volt hajlandó azonosítani Magyarországot a gyilkos elmebajjal 75 éve halt meg Zsolt Béla

Zsolt Béla az egyik legnagyobb magyar közéleti újságíró, akinek életműve újságíró-nemzedékekre hatott, és hat ma is. Bátor citoyen és igazi hazafi, jogvédő polgári demokrata, aki a parasztság felemelkedésének útját is a polgárosodásban látta. Költőként kezdte, majd regényíróként, briliáns publicistaként és memoárszerzőként alkotott máig maradandót. *Kilenc koffer című visszaemlékezése szociografikus társadalmi áttekintésével, irodalmi stílusával, filozófiai betéjeivel tűnik ki a hazai holokauszt-émlékezések közül. 1895-ben született, és ma 75 éve, 1949. február 6-án hunyt el. A munkaszolgálatban agyon akarták verni, és bár túlélte, az ott szerzett sérüléseibe pár évvel később, mindössze ötvennégy évesen belehalt.*

Az asszimiláns hazafi

Zsolt Béla életét két visszaemlékezése keretezi. *Villámcsapás* című önéletrajzában (1937) születésétől szüzessége elvesztéséig idézi fel fiatalságát és családját. Élete végéhez közeledve pedig a *Kilenc kofferben* (1946) a munkaszolgálat és nagyváradai gettó, a vézskorszak krónikáját adja. Az *Osztrák-Magyar Monarchia* aranykorában, közepe családi pokolban nőtt fel *Komáromban*. Édesapja korán meghalt, szeretet nélküli anyjával és nevelőapjával viaskodva

teltek tanulóévei a református elemiben és a szeretett bencés középiskolában. *Jókait* imádva és az első világháborúhoz közeledő ország nemzeti propagandáját követve gyerekként belenőtt a magyar nacionalizmusba. Tizenévesként balra fordult: kisvárosi társaival marxista irodalmat és a *Galilei*-kör kiadványait olvasták titkos olvasóköriükben. Az első világháborúban behívták, az orosz fronton szolgált, súlyos sérülést szerzett, és betegen jött vissza. A nagyvárad-i katonakórházban ápolták, itt indult költői és újságírói karrierje.

Zsolt Béla és családjának útja egészen 1918-ig a pozitív elmagyarosodás, *Ady Endre* „korborori” tézisének, a magyarság és a zsidóság konstruktív egybeolvadásának példatörténete. A Monarchiában a magyar zsidóságnak nemcsak az iparosításban, polgárosodásban, hanem - a megbízhatatlannak ítélt nemzetiségekkel szemben - a magyar nemzetépítésben is fontos szerepet szánt a politikai elit. *Karády Viktor* társadalmi szövetségként, asszimilációs szerződésnek jellemzi ezt a kölcsönösen előnyös együttműködést. A zsidók korai egyenjogúsítása és döntő szerepvállalása a modern magyar ipar és kultúra megteremtésében a zsidóság polgárosodását és szinte teljes integrációját eredményezte. A elfogadást élvező magyar zsidóság sikere egy-

szersmind a magyar állam és társadalom sikere lett. A hazájukhoz több nemzedéknyi idő alatt megszilárdult kötődésük pedig nem szűnt meg a *Horthy*-korban, sőt 1944-ben sem.

Szecessziós költésztől a szabadversig

Zsolt Bélát a *Nyugat* második nemzedékéhez szokták sorolni. Költőnek indult, négy verseskötete jelent meg. Az elsőt, amely szecessziós, neoromantikus stílusú, húszévesen 1915-ben *Babits Mihálynak* ajánlotta, a verseket alighanem maga Babits válogatta. A második 1921-ben jött ki *Hiába minden* címmel, már miután a frontot megjárta, és leverték a forradalmakat. *Penészesebb a lelked odva, s a butaság mindent beárnyal* - írja a kor közhangulatáról fiatal költőként. A verseken *Ady* erős hatása érződik, a költőt társadalmi indulat fűti. *Szabó Lőrinc* elismerő kritikát közöl róla a *Nyugatban*. Harmadik kötetében (1924) *József Attilához, Illyés Gyulához és Erdélyi Józsefhez* hasonlóan a népdalszerű formát a lázadás, a társadalmi radikalizmus kifejezésére használja, *Nagy Sz. Péter* irodalomtörténész, Zsolt Béla életrajzírója szerint verseiben „*mintha a fiatal József Attila hangját hallanánk*”. Ugyanakkor önreflexív, önironikus expresszionista szabadvers is szerepel a kötetben. Ekkor már maga

Kosztolányi Dezső méltatja elismeréssel a Nyugatban. Költői búcsúköteté 1929-ben jelenik meg, ezután végleg a prózai művek és publicisztika felé fordul, politikai közlendőjéhez a versforma, saját szavaival, „*divatjamúlt hangszer*”.

Woody Allen és Rejtő Jenő, komorabban

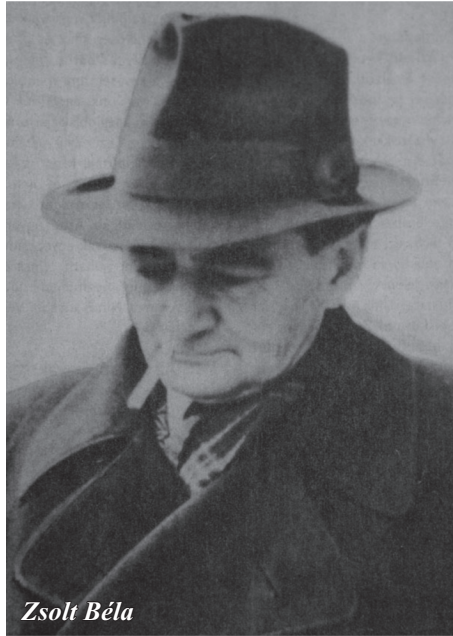
1930 és 1943 között Zsolt regények sorát publikálta. Nagy részük közepes, de fel-tűnik köztük néhány felejthetetlen könyv. (A regények közül többet az *Ulpus* kiadó a 2000-es években újra kiadott, egy novellás-kötetet pedig a *Noran*.) Érdemes kiemelni a *Dunaparti nő* című sodró lendületű, ma is élvezetes regényét (1936), amely a zsidó kis- és középpolgárság helyzetéről, illetve az erőszakos anya által elnyomott, felnőtt korában is fiúgyerekként kezelt Viktor mélypszichológiájáról rajzol képet. A könyv tablót fest a Horthy-kor társadalmáról, ugyanakkor tipikus korabeli program-regény.

A kötet közepén Zsolt szinte vezércikk-szerű fejtegetésben osztja meg az olvasóval, hogyan kellene a kicsinyes, önző, izléstelen, anyagias, a gründolás lázával a korrupció szennyében tenyésző társadalomnak erkölcsileg meghaladnia önmagát.

Zsolt regényeit sokszor éri az a vád, hogy minden alakja ellenszenves. A Dunaparti nő valóban ilyen: jellemrajzait a súlyos neurózis válfajai színezik, a cselekmény döntő részét egymást régóta utáló, szorongó családtagok drámai játszmái alkotják. A kép oly sötét, hogy a szenvedésük akarva-akaratlanul az iróniát súrolja. A mai olvasónak a *Woody Allen*-filmek helyzetkomikumai jut eszébe, de itt komolyabb-komorabb a hangszerelés. A szerencsétlen, undok, sokszor extrém módon visszataszító, tenyérbe mászó figurák konfliktusai pedig néha mintha a *Rejtő Jenő*-i világot visszhangozná. E visszhang azonban távoli, a vígjátékra a végjáték tragikus árnya kúszik.

1936-ban járunk, a regény egyik baloldali figurája a forradalmak után *Németországba* ment férjhez, de a szocialista férj hamarosan náciává barnult. Amikor német-magyar, hitlerista lózungokat soroló gyermekük *Pestre* kerül, Viktor és családja immár testközelből ismerkedik a náciizmussal. Az anyával szembeni évtizedes szorongás újfajta politikai szorongássá alakul. „*Évtizedeken keresztül anyám terrorjától szorongtam, az utolsó három évben megszoktam a szerelmi megaláztatástól, végigkínlódtam a férfi minden csalódását, önkínzó kételyét és szegyenét. De hasonló pánik még sohasem fogott el, mint amikor ráeszméltem, hogy zsidó vagyok. Védetlen*

zsidó polgár, Közép-Európában (...). Akinek manapság minden reggel, amire virrad és minden éjszaka, amely rásötétül kiszámíthatatlan életveszély” - összegzi Viktor jövőről való sejtéseit a regény vége felé. Az utolsó oldalon pedig, rögtön születése után meghal Viktor gyermeke. „*Nincs tovább. Vége a világnak*” - ezek a regény zárószavai.

Zsolt Béla

A radikális publicista: hideg fej, forró szív

Zsolt Béla elsősorban újságíró volt, hatalmas publicisztikai életművet hagyott hátra. Hideg fejjel, forró szívvel írt, empátiákkal és belemerüléssel vitázott. Úgy írt, mint a fényszauza: hűvös sugárzással, pontos szavakkal és mondatokkal, de az olvasót maximálisan felforrósítva. Gazdag gondolatisága, fordultatos, intellektuális stílusa, váratlan kepei - költői korszaka örökségeként - máig élvezetes olvasmányvá teszi cikkgyűjteményeit. A két háború között, majd egészen 1948-ig a demokratikus oldal egyik legfontosabb véleményirányítója és debattora, akinek ha izzó töltésű, humanusan és racionálisan megokolt cikkei megjelentek, az eseményszámába ment. A felvilágosodás, a francia forradalom, az angol liberalizmus örököse, példaképei Ady, Jászi Oszkár, Szende Pál. Az 1848-as és az 1918-as forradalmak demokratikus köztársasági eszméit képviseli.

Polgári demokráciát akar, emberi jogokat és szociálpolitikával mérsékelt kapitalizmust.

Újságírói útja Ady nagyváradi lapjaitól a *Pesti Napló*ig és a *Magyar Hírlap*ig vezetett, amelynek vezércikkeit ő írta. Igazán azonban *A Toll* (1929-1938) első főszer-

kesztőjeként (a hetilap munkatársai József Attila, Karinthy Frigyes, Márai Sándor, Kosztolányi Dezső, Zilahy Lajos, Bálint György, Németh Andor, Sárközi György, Vámbéry Rusztem, Fejtő Ferenc, Ignó Pál és mások), a felszabadulás után pedig a *Haladás* (1945-1949) a *Magyar Radikális Párt* hetilapja főszerkesztőjeként írta be nevét a sajtótörténetbe.

Három nagy témája egész publicisztikai életművén végighúzóódik. Az egyik a liberális, alkotmányos demokráciáért folytatott hosszú harc. Elvi keménységgel, remek érvekkel lép fel a feudális kiskirályok hatalmi visszaélésével és az antidemokratikus politikusi gyakorlattal szemben, leleplezi a soros politikusi hazugságokat. A másik a zsidóság elvi - és nem vallási vagy etnikai alapú - érdekvédelme. Zsolt Béla gondolkodásában nincs elkülönített zsidókérdés. Az első zsidótörvénnyel, „*a törvényes faji és felekezeti hajzával*” mint a nemzet szégyenével, az antiszemitizmussal mint a társadalmi feszültségeket levezető, bűnbakkereső jobboldali demagógiával száll szembe. A zsidóságot nem egységes osztálynak, hanem eltérő társadalmi rétegek, valós csoportok összességének látja. Kévsébe ismert Zsolt harmadik nagy témája, az elnyomott magyar parasztság társadalmi felemelkedéséért folytatott harca. A valódi hús-vér földművesek jogaiért, a földosztásért állt ki, nem romantikus nemzeti-faji ködképekben merült el. Parasztszociográfákat is írt, s azt állítja: a paraszti polgárosodás, a feudalizmus örökségét hátrahagyó szociális demokrácia, a városiasodás teszi lehetővé a parasztság társadalmi felemelkedését, anyagi és szellemi gyarapodását, az ordító társadalmi és hatalmi különbségek csökkentését. „*A paraszt harcát a jogért és a földért s a paraszt civilizálásért folyó harcot éppúgy vállaljuk, ahogy a városi polgár úgy is a mi ügyünk, ha az állami mindenhatósággal és a gazdaságilag erősek mértéktelenségével kerül szembe, s ahogy a proletariátus jogos szociális és szociálpolitikai küzdelmeivel is szolidárisak vagyunk. Mi tehát nem egy faj mítikus ősforrását látjuk a parasztságban, hanem egy demokratikus magyar társadalom reménybeli alapépitményét.*” (Még egyszer a paraszt, 1935).

Zsolt mai hatása

Nemcsak arról van szó, hogy Zsolt Béla politikai elvei és szövegei ma is korszerűek és aktuálisak, hanem elevenen élnek a mai magyar közbeszédben - akár reflektálatlanul is. Az 1918-as októbertől, a polgári radikálisok értékvilága megtermékenyítő hatást gyakorolt a Kádár-kor demokratikus

emberjogi ellenzékének felfogására, majd a rendszerváltás körül újraalakuló hazai liberalizmus elveire (Szabó Miklós, a történész Litván György, az ellenzéki stratég Kenedi János, a könyvkiadó-történész Gyurgyák János és mások közvetítésével). A rendszerváltás egyik legfontosabb lapja, a magyar sajtónyelvet megújító Magyar Narancs fiatal szerkesztőségében többen is Zsoltot olvasva ismerkednek az újságírás művészetével. Zsolt Béla összegyűjtött véleménycikkeit a rendszerváltás után Bozóki András (a Narancs egyik alapító szerkesztője, később kulturális miniszter) adta közre *A végzetes toll* címmel szerkesztett kötetben 1991-ben, az akkori Századvég Kiadónál. A korai Magyar Narancs főszerkesztője, Vágvölgyi B. András is sokszor nyilatkozott arról, hogy „imádtá” Zsolt Bélát és vitriolos publicisztikáját. A lapnál újságíró és szerkesztő nemzedékek sora szocializálódott, a hazai médiában kialakult egy „láthatatlan légió, narancs-network”, amely mai független hírportálokig sugározta szét a belemenős, radikális demokrata újságírás elveit.

A dokumentumfilmek tekintet: a Kilenc koffer

A Kilenc koffer Zsolt Béla főműve, amelyben összeérik stílusművészet, szépirodalmi igénye és újságírói alapállása. A könyv kettős memoár, két idősíkot változtat. Zsolt egyrészt a nagyváradi gettó kórházába zárva dokumentálja az *Auschwitzba* való deportálásra váró vidéki magyar zsidóság drámai napjait 1944-ben. Másrészt visszaemlékezik munkaszolgálatban töltött hónapjaira a téli *Oroszországban*. A háttérben pedig felsejlik az egész zsidó-magyar értelmiség és polgárság tragédiája, Ady korrobori-álmának véres végverése. A magyar állam, a Horthy-rezsim a holokausztban való aktív részvétellel összetépte a sok évtizedes (gyökérzetével a reformkorra és 1848-ra visszanyúló) asszimilációs szerződést, elárulta a magyar nemzetépítésben fontos szerepet játszott zsidóságot. Zsolt Béla és társai, az újságírók, írók, művészek a magyar modernizmus megeremtésében úttörő szerepet játszó társadalmi réteg - csakúgy mint a modern hazai ipar nagy részét megteremtő magyar zsidó családok tagjai - nemzedékek óta ugyanannyira voltak magyarok, mint zsidók. Épp ez az alapállás fontos a Kilenc kofferben: Zsolt nem hajlandó azonosítani Magyarországot a gyilkos elmebajjal, az éppen aktuális szélsőjobboldali rendszerrel, amelyben él, és amelytől az élete függ. És bár tudja, hogy a magyar csendőrök bármelyik pillanatban beterelhetik a halálba vivő marhavagonok-

ba, nem hajlandó azonosulni a kiszolgáltatott, rettegő áldozat szerepével sem. Mindvégig érzelmentesen, szinte rideg józansággal rögzíti mindazt, amit átél. Ez a dokumentumfilm, avagy a külső megfigyelő pozíciója. És ez az, amiért Zsolt Béla munkája kiemelkedően fontos a holokauszt-irodalomban. A személytelenség teljesebb megfigyelést tesz lehetővé, csakúgy mint *Kertész Imre Sorstalanság* című regényének objektív stílusban elmesélt kamasz-történetében. A Kilenc kofferben Zsolt teljes, szociografikus képet ad az 1940-es évek Magyarországnak, illetve az orosz hadszíntérnek azon szegmenseiről, amelyeket látott. Munkaszolgálatos emlékei felidézésével részletesen beszámol a magyar és a német katonák viselkedéséről, a muszokhoz való hol kegyetlen, hol megértő viszonyokról. Képet rajzol a sztálinista Szovjetunió orosz parasztságáról: olyan részleteket tud felidézni, hogy mit olvas egy orosz partizán fiú a háború napjaiban - *Rousseau-t*. Mindemellett teljes párbeszédet jegyez le.

A koffer tartalma: a tárgyfüggőség kritikája

Zsolt Béla és felesége a címadó kilenc koffernek köszönhetően került a nagyváradi gettóba. A második világháború kitörése *Párizsban* érte a házaspárt.

Ám mivel felesége ragaszkodott a Magyarországról érkező bőröndjeiben található személyes tárgyaihoz, s a koffer elveszték az úton, be kellett várniuk a kilenc koffert, így már nem fértek fel sem a *Portugáliába*, sem a *Spanyolországba* tartó vonatra, amellyel megmenekülhettek volna. Visszatérésük Magyarországra egyben halálos ítélet is volt.

A Kilenc koffert sok helyen átszövik a filozofikus gondolatfutamok. Zsolt nem egy helyen kifejti, hogy a zsidósággal szembeni ellenérzések egyik oka épp az, hogy a polgári jómódot jelentő tárgyak, amelyekhez a ragaszkodás a vézskorszakban oly végzetessé vált, a másik oldalon irigységet szültek.

Nemcsak a tárgyak, de - ahogy Zsolt írja - a polgári jómódban élő zsidóság magatartása is indulatokat váltott ki. Az unalmas életű keresztény, középosztálybeli háziasszonyoknak a nagyvilági életet élő zsidó nőekkel szembeni egész frusztrációja benne volt a gettósítás körüli aljas indulatokban, véli. Máshol arról ír, mennyire visszhangtalan maradt a javarészt zsidó progresszív értelmiség minden társadalomjobbító, egyenlősítő törekvése a feudalizmusban ragadt többségi magyar társadalomban. Mai szemmel olvasva a kofferben mindená-

ron menekített - a valóságban pedig könnyen pótolható - tárgyakhoz való észszerűtlen ragaszkodás bírálatát, Zsolt tulajdonképpen már a nagyvárosi fogyasztói kultúrát kritizálja. A zsidótörvények és a háború idején ugyanakkor e tárgyak a halálos veszélybe került polgári világot, a személyes tulajdont jelképezik. A hozzájuk való ragaszkodás a normális élet megszokott menetéhez, a sérthetlenséghez való jogot fejezi ki.

Szociográfia és jellemrajzok

Az, hogy a tanúságtévő a Kilenc kofferben önmagán kívülre helyezi a fókuszot, sajátos rálátást biztosít a korszakra. Zsolt sem a többségi magyar társadalomról, sem a gettóba kényszerített zsidóságról nem ad sematikus és egységes képet. Egyenként mutatja be azokat, akikkel kapcsolatba kerül. Így sem az elkövető-, sem az áldozatsztereotípiák nem jelenik meg a Kilenc kofferben. A gettóban ugyanúgy akadnak ügyeskedők, haszonlesők, erkölcsileg megkérdőjelezhető döntéseket hozó személyek, mint odakint. Emlékezetes például, ahogy leírja, miként különülnek el a váradi zsidó polgárság képviselői a hagyományos, ortodox vallásos zsidóktól, és hogyan igyekeznek külön vagonba kerülni a deportáláskor.

A nagyváradi gettó zsolti szociográfiája külön tanulmányt érdemelne. Noha Zsolt nem sztereotipizál, mégis sikerül felmutatnia az áldozatiság alapjául szolgáló gyámszolgálatot és törvényiszteletet. Utóbbi rendre megjelenik a holokauszt-visszaemlékezésekben. Sok túlélő idézi fel, hogy eszükbe sem jutott, hogy ne tartsák be az egyre szigorodó jogszabályokat, holott a magyar állam zsidótörvényei fokozatosan fosztották meg őket emberi jogaitól. Mind a munkaszolgálatban, mind a gettóban többször adódik lehetőség a szökésre. Bár élhetnének vele, a rabok az orosz hadszíntéren és Nagyváradon is önként visszatérnek a rabtartóik felügyelete alá. Nem vállalják az ismeretlenbe való távozás veszélyét: sem az orosz partizánokhoz nem próbálnak átállni a munkaszolgálatból, sem a román határon nem mernek átszökni Nagyváradról, mondván: túl kockázatos, és ott nem ismernek senkit. A gettóból végül mindössze két tizenévest sikerül kimenekíteni, akiket cigányok bújtatnak el a kocsi-jaikon. (A cigány közösségek nem egy helyen bújtattak zsidókat a vézskorszakban, ám ennek a története nagyrészt feldolgozatlan.)

Ugyanilyen összetett módon, szinte illogikus ellentétekkel jelenik meg a magyar keresztény társadalom a kötetben. A gettó-

val szemben lakó nyilas család a legapróbb dolgokért is feljeleníti a gettó lakóit és azokat, akik segíteni próbálnak nekik. A városi rendőrség inkább szemet huny - a helyi zsidókat ismerő rendőrök a kegyetlenkedő, más vidékről átparancsolt csendőrökkel szemben gyenge, lefizethető testületként jelennek meg a kötetben. Azok pedig, akik a gettófalán kívülről próbálnak segíteni a zsidókon, semmibe veszik a veszélyt. A kerítés előtt rendszeresen elhaladó biciklistáról soha nem tudjuk meg, ki volt - mégis heken át mindennap élelmiszert dob be az éhezőknek. A külső munkára - az agyonvert vagy betegségtől meghalt bajtársaik temetésére - vitt zsidók őrzésére kirendelt katonanemhogy félrenéz, de még segíteni is próbál a szökésben. Mint ahogy a Zsolt házaspárt végül is hamis papírokkal kimentő keresztény barátok sem haboznak kockáztatni az életüket. Ugyanígy: Zsolt és társai kegyetlen állatként viselkedő magyar katonai parancsnokkal és emberséges német őrmesterrel is találkoznak a munkaszolgálatban. Az utóbbinak gyakorlatilag az életüket köszönhetik.

A tettek döntenek, nem a származás

A Kilenc koffer legnagyobb tanulsága épp ez: nincs egyszerűen „tettes”, „félrenéző” és „áldozat”, az emberek etnikai-vallási hovatartozása alapján semmiképp. Minden egyes helyzetben személyes döntést hoz mindenki.

A fronton a kegyetlen magyar katonai vezető épp úgy, mint a gettó zsidó orvosa, aki úgy próbálja elodázni a bevagonírozást, hogy ál-tífuszjárványt jelent a gettóból. Ám cinikus magatartása és eszközei, az emberekhez és a pénzhez való felemás viszonya még úgy sem teszik szimpatikus figurává, hogy terve félig-meddig sikerrel jár, és legalább elodázni sikerül a transzport egy részének indulását. A pár nap késlekedésnek Zsolt Béla és felesége az életüket köszönhetik, hiszen máskülönben a korábbi transzportba kerültek volna, így pedig sikerül a kimenekítésük. A részrehajlásmentes elbeszélő pozíció mögötti pszichológiai alapállás nem csak Zsolt Béla sajátja. Generációja megjárta az első világháború lövészárkait. Akik azt túléltek, azok nagy része leszámolt a tizenkilencedik század naiv, optimista elképzeléseivel. A szenttelen, megfigyelői attitűd, az érzelemmentes, a jelenségeket mindenféle minősítés nélkül rögzítő tanúságtevői magatartás csak egyszer bicsaklik meg. Ott, ahol a váradi gettóból immár megmenekült, *Budapestre* érkezett Zsolt Béla az ablakból nézi a pesti gettósitást, és észreveszi, hogy egy közismert, kereszténnyé lett tanár bőröndjéből a köve-

zetre hullik *Kempis Tamás Krisztus követése* című könyve. A szemlélő szerepéből kiesve „ordinaré hatásadászatnak” minősíti a jelenetet - holott a vézskorszakban vagy korábban a tömegesen kikeresztelkedő zsidó származásúak közül többen mélyen megélve hitüket, valóban kereszténnyé lettek. (Gondoljunk *Radnóti Miklós* mély katolikus lelkiségére.) A racionalista-progresszív-balos Zsoltnak ez egyszerűen nem fér bele a koordináta-rendszerébe, képtelen elfogadni egy ilyen szellemi utat.

Zsolt Ágnessel

Zsolt Bélát és feleségét, Zsolt Ágnessz szó szerint az utolsó pillanatban menti ki egy keresztény barátjuk a váradi gettóból. A Kilenc koffer egyik legerősebb része az álruhában, ál-identitással Pest felé menekülő házaspár vonatútjának leírása. A felidézett párbeszéd a kupében utazó csendőrrel, a paraszttal és egy szintén hamis dokumentumokkal menekülő zsidó sorstárssal - akinek szerepjátszására csak Zsolt Béla jön rá - azonban pont azért nem tűnnek életszerűnek, mert mintha túl valóságosak és részletgazdagok lennének. Az is gyanús, hogy az egynapos vonatúton az összes fontos társadalmi réteg megjelenik, s mind épp a valószínű mondatokat mondják, mint egy programregény szereplői. (Itt érdemes emlékeznünk a két háború közti programregényeire.) Ha minden kétség nélkül elhiszük Zsoltnak, hogy briliáns memóriájának köszönhetően dokumentumfilmes pontossággal idézte fel a munkaszolgálatot vagy a gettót, a Kilenc koffer vonatút-leírásából nagyjából csak annyit hiszünk el, hogy valószínűleg hasonló emberekkel utazott Pestre 1944-ben.

Műfaji mix a holokauszt-irodalomban

A Kilenc koffer műfaját mindez meghatározhatatlanná és besorolhatatlanná teszi. Ha tisztán tényirodalomként, valóságpróza-ként olvassuk, nehezen tudunk mit kezdeni a fikciógyanus részekkel és azokkal a társadalom- és létfilozófiai fejtegetésekkel, amelyek át- meg átszövik a szenttelen visz-

száemlékezést. *Fenyő Miksának*, a Nyugat volt szerkesztőjének monumentális vézskorszak-naplója, *Az elsodort ország* műfaja hasonlít ehhez sokrétűségében. Ám Fenyő szövege szigorú non-fiction, az 1944-45-ös naplófeljegyzések között jól elkülöníthető politikai kisesszékkel. Más újságírók - *Lévai Jenő* és *Heltai Jenő* korabeli naplói vagy *Vitray Tamás* vézskorszak-memoárja - pedig szigorúan csak a napról napra megélt tényeket és akkor hallott híreket rögzítik.

Ahhoz viszont, hogy fikcióként, saját élményen alapuló szépirodalomként tekintünk a Kilenc kofferre, túlságosan tényszerű. Zsolt nagy kaliberű, bravúrosan író publicista, akinek újságírói elhivatottsága és drámai stílusa átút a szövegben. Memoárja ezért nem olyan egynemű próza, mint Kertész Sorstalansága vagy a félig-meddig ismeretlen első magyar holokauszt-regény, *Rudnó Teréz Szabaduló asszonyok* című remekműve. Zsolt ennek ellenére bonyolult időszerkezetet és több olyan írói trükköt alkalmaz, amely kiemeli a kötetet a memoáirodalomból. A munkaszolgálatos élményeket például a nagyváradi gettóban meséli el egy, az ágya szélén ülő sorstársának, élőbeszéd-szerű tanúvallomássá téve ezáltal a mondottakat. Magát a gettót és a gettóba kerülést megelőző párizsi útjukat pedig már valós túlélőként írja meg, a háború után visszatekintve 1944-re. Nemcsak a történetben magában keletkezik így egy „történetek a történetben” típusú szerkezet, de a túlélő tudatának, világészlelésének változásai is jól nyomon követhetők. Hiszen a gettóban ő már a munkaszolgálatos tapasztalatok birtokában van, ő az egyetlen példál, aki tisztában van vele, hogy milyen típusú vonatút vár rájuk a koncentrációs táborig, hiszen volt munkaszolgálatosként és első háborús hadifogolyként már jól ismeri a marhavagont. A memoár második részét, a *Kasztner*-vonaton való megmenekülése történetét az író sajnos nem tudta már befejezni, ami pótolhatatlan vesztesége a magyar tényirodalomnak.

Zsolt Béla memoárba oltott műfaji mixe, a széppróza és az újságírói szöveg közti lebegése, besorolhatatlansága ellenére - vagy talán éppen ezért - a Horthy-korszakról és a vézskorszakról szóló egyik legfontosabb munka. Több kiadása után joggal jelent meg nemrég újra a *Nemzeti Könyvtár* sorozatába válogatva, mint a magyar irodalmi kánon megkerülhetetlen alkotása.

Sükösd Miklós - médiakutató, szociológus, a *Koppenhágai Egyetem* docense

Péntek Orsolya - képzőművész, író
(Forrás: 24.hu)

42 évig szerették egymást A Nobel-díjas magyar író és felesége

„Ha megkérdek tőlem, mi az, ami életben tartott, azt kell válaszoljam: a szerelem” - fogalmazott egyik írásában Kertész Imre, mindaddig az egyetlen magyar író, aki megkapta az irodalmi Nobel-díjat. Hogyan, milyen körülmények között született meg a Sorstalanság? Ki volt az a nő, aki a kezdetektől fogva hitt Kertész írói tehetségében, a nehézségek, kudarcok és visszautasítások ellenére? Írásunkban az író első felesége, Vas Albina alakját idézzük fel.

Vas Albina Szabadkán született, tehetősidó családban. Szülei zenélni, balettozni, táncolni tanították, több nyelven olvasott: megtanult németül, angolul, franciául és olaszul, majd szerbül és oroszul is. Mindössze 16 évesen feleségül ment Jugoszlávia párizsi nagykövetéhez, a házasság azonban tragédiával végződött: a nászúton csónakázni mentek, a csónak felborult, és Albina férje vízbe fulladt.

Albina hazatért Szabadkára, a német megszállás alatt azonban mindenüket elvesztették. 1944-ben a szabadkai gyűjtőtáborból Budapestre került, ahol a Gestapo a hírhedt svábhegyi központban tartotta fogva, valószínűleg kínozták is. Végül azonban tisztázatlan körülmények között sikerült megszöknie.

A háború után

Albina megismerkedett Stróbl Ferencével, a MÁV főtisztviselőjével, aki hamis papirokat szerzett neki, és bújtatta a vészterhes időkben. A háború után feleségül ment a jómódú férjhez: „nagy házat vitt, moziba, színházba, társaságba járt, cselédei voltak, és kutyája” - írta Albina életének erről az időszakáról Spiró György (akinek írása a Kertész Intézet honlapján fellelhető részletes életrajzon kívül e cikk forrását is képezi). 1949-ben, a fordulat évében azonban férjét valutaüzérkedéssel vádolták, le tartóztatták, és börtönbüntetéssel, valamint teljes vagyonekobjzással sújtották. Elvesztették Desseffy utcai nagypolgári lakásukat: Albina egy mindössze 28 négyzetméteres, Török utcai lakásba költözött, ahol konyha sem volt, mosogatni a fürdőkádban lehetett.

Albinának egy fillérje sem maradt, munkát kellett vállalnia: teherautó-sofőr lett, a TEFU nevű állami teherfuvarozó vállalatnál.

Eléggé feltűnő jelenség volt a farkaskutyájával, amelyet magával vitt az útjaira, hiszen az állatot nem volt kire hagynia - írta

későbbi felesége életének erről az időszakáról Kertész Imre. Albina valóban átlényegült teherautó-sofőrré, Spiró György szerint „a finom úrinő bámulatra méltóan elszajátította a kocsisbeszédet”, azaz káromkodott. Ezután pincérnőnek állt, éjszakai lokálokban és az amerikai nagykövetség sporttelepének büféjében szolgált fel, valamint statisztaszerepeket vállalt a filmgyárban. 1952 szeptemberében azonban levelet kapott az Államvédelmi Hatóságtól.

Kertész Imre, az „önálló író”

1953 őszén, szeptember 14-én a 24 éves Kertész Imre ilyen előzmények után, egy kávézó teraszán pillantotta meg a nála 9 évvel idősebb Vas Albinát, miután odaült egy vízilabdázó ismerőse asztalához. Kertész, miután hazakerült Auschwitzból, a Világosság nevű szociáldemokrata folyóiratnak írta városi tudósításait. A lapról 1951-ben elküldték, ezután géplakatosnak állt, majd egyik barátja bejuttatta a Kohó- és Gépipari Minisztérium sajtóosztályára. 1953-ban azonban eldöntötte: nem lesz többé „rendes” állása, szellemi szabadfoglalkozású író szeretne lenni. Ez azonban veszályos elhatározás volt az ötvenes években, amikor közveszélyes munkakerülésért bárkit lecsukhattak. Egy interjúban elmesélte: „(...) amikor először kiadták a személyi igazolványt, megkérdezte a rendőr, hogy mivel foglalkozom, azt mondtam, író vagyok. Döbbenet rám nézett, s megkérdezte: önállóan ír? Mondom, önállóan. Tehát önálló író - ez volt beírva az első személyi igazolványomba.” Amikor pedig nem írt, „oszlopos tagja lett ama különleges társadalmi rétegnek, amely a nappalokat ágyrajáróként húzta ki, az éjszakákat pedig az államilag garantáltan fűtött helyeken töltötte, a mulatókban és a reggelig nyitva tartó presszóban” - elevenítette fel Kertész fiatalságát Spiró György.

A házasság

Albina 1954 tavaszán szerezte vissza a Török utcai garzonlakást, ahová immár Kertész Imrével együtt költözött be. (Ott is laktak egészen 1991-ig, az író édesanyjá-

nak haláláig.) Az első néhány évben Albina fizetéséből éltek, majd Kertész is jutott némi bevételhez: bohózatokat és zenés vígjátékokat írt. 1960-ban összeházasodtak: „Egyszer mentünk a Margit körúton, Már-tírok útjának hívták akkor, a tanács felé, Albina kezében szatyor volt, joghurt meg más izék, barátságos dolgok, és akkor azt mondta, hogy menjünk föl, és házasodjunk már össze, hiszen ez mégiscsak jobb lenne. És be is mentünk.” Tanújuk a portás és az egyik hivatali tisztviselő volt.

A Sorstalanság születése

Körülbelül ugyanebben az időben Kertész Imre felhagyott a vígjátékírással, és csak a regényírásra összpontosított. 13 év munkájának eredményeképpen, sok kudarc és visszautasítás után 1973-ban megszületett a Sorstalanság, amelynek kiadását a Magvető Kiadó elutasította, a Szépirodalmi Könyvkiadónál azonban 1975-ben, 4900 példányban megjelenhetett. A házaspár ez idő alatt (és még jóval utána is) gyakorlatilag Albina keresetéből élt, aki továbbra is pincérnőként dolgozott (például a Széna téri Mézes Mackóban, az Oktogonnál lévő Abbáziában, a Kékes étteremben vagy a Torony nevű, Üllői úti étteremben) és sokat túlórázott, hogy eltartsa kettejükét. A Sorstalanság megjelenése után Kertész Imrét felvették az írószövetségbe, így járhatott a szigligeti alkotóházba, ahol csekély összegért cserébe hetekig kapott ellátást, Albinának így nem kellett fűtenie a garzonlakásban.

Az utolsó évek

Lassacsán az írói elismerés is megérkezett: a nyolcvanas években Kertész ismert és elismert író lett Németországban, többször kapott ösztöndíjat. Kertész édesanyjának 1991-ben bekövetkezett halála után a házaspár a Pasaréti úti lakásba költözött, de a küzdelmes évtizedek után csak néhány év viszonylagos nyugalom jutott nekik: Albina 1995. október 4-én meghalt. Megindító gyászbeszédében Kertész Imre így emlékezett meg róla: „(...) vállalta mellettem eleinte a gúnyt, az értetlenséget, a nehéz munkát; s ha végül talán mégis sikerült létrehoznom valamit, e szellemi termékekben az ő hite, az ő munkája is jelen van, ahogyan az arca, a lénye, az alakja is minduntalan fel-felbukkan e könyvek lapjain. Az én munkám az ő emlékműve is.”

Bálint Lilla

(Forrás: divany.hu)

Harbu Darbu

76 év! Egy nép életében, történetében nem nagy idő, ám *Izrael* újbóli létében sokmindent magában hordoz, meghatároz. 1948 májusa óriási jelentőséggel bír egy ma már a tízmilliósi népesség eléréséhez közelítő ország és a diaszpórában élő zsidók számára.

A zsidó elődök többezer éve ezen területre, a korábban *Kánaánként* ismert földre a polgári időszámítás előtti 13. században megérkezve, majd a tizenkét törzs összekovácsolásával alakították ki az egységes zsidó államot, s úgy találták, itt békességben, nyugalomban, gyarapodva élhetnek. Ám mégsem így alakult, hiszen rengeteg megpróbáltatás várt e népre, mert a már belakott vidéket több, a korai népvándorlás idején oda betört néptörzs is megkívánta, ám hiába. Az akkor már hosszú évszázadok óta ősi földnek számító területet a római hódítókkal (*Hadrianus* császár) szembeni, a *Bar Kochba* vezette szabadságharc letörését követően sokan elhagyni kényszerültek, szétszóródtak a világ különböző részén, leginkább *Európában*. A rómaiak pedig, hogy megtörjék a szabadságot szerető zsidóság maradó részét, *Judea-Szamária* helyett egyszerűen *Palesztinának* nevezték el a területet; így akarták kitörölni az emlékezetből a valódi elnevezést. A palesztin szót a nyelvészek-történészek egy korábban a területre benyomuló kisebb népcsoport, a philiszteusok (másként falasztin) nevéből eredeztetik, mely népcsoport azonban beolvadt az itt élő más népekbe.

Az óházából elmenekült zsidók nem számítottak arra, hogy szenvedésük a *galutban* folytatódik. Sorozatos pogromoknak, gyűlölködésnek voltak kitéve, hatástalan maradt a magukkal vitt tudás, valamint az alkalmazkodás képessége. És mindezt követte a csaknem teljes elpusztulás, a holokauszt, a *Soá*. De valami csoda folytán ezt is túlélte a zsidóság, melynek jórésze sok bonyodalom árán visszatért az elődök földjére és a nagy nehézségek ellenére, a még kietlennek értékelt vidékeken is új életbe

kezdett. Az igyekezet majdnem ismét az odavesztés rémével fenyegetett, mert a környező arab országok együttes erővel támadtak rá az ENSZ közgyűlés rendezési terve után (melyet az *Arab Liga* nem fogadott el!) az újból megalakult *Izrael Államra*, s csak nagy véráldozat árán sikerült talpon maradni, sőt megerősödni. De az arabok kudarcba fulladt gyilkos szándékát, a zsidó állam felszámolásának célját még további háborúk, *intifádák* követték; valamennyi az arabok vereségével járt.

Rakéták az éjszakai égen

A zsidóság kiirtásának elhatározásáról, ahogy az arabok fogadkoztak: a tengerbe szorításáról, továbbra sem tettek le.

Az izraeli védelmi erők lazaságát, az ellenséges környezet közelsége által megkövetelt éberség elmulasztását kihasználva 2023. október 7-én épeszű ember számára elképzelhetetlenül kegyetlen, *Gáza* felőli orvtámadást indítottak a *Hamasz* vezetésével az arabok, s több mint ezer gyalázatosan, embertelen barbársággal legyilkolt, megalázott ember, köztük nagyon sok cse-

csemő, kisgyerek vált áldozattá (a legmegrázóbbak és legfelháborítóbbak a lefejezettek, a tizenkét éves ikerpár élve elégetése, de nem felejtkezhetünk meg a túszul ejtettekről, az aljas módon megerőszakoltakról sem!). Az önvédelemből megindított válaszcsepás az arab országok részéről az ilyenkor szokásos lármázással járt. De több, nem iszlámhívó országban is szerveztek zsidóellenes megmozdulásokat, leginkább az ott munkát kapott, vagy éppen menekültként befogadott arabok, illetőleg az arabok kegyetlenségeit elnézők - ha jóindulatúan közelítem meg, akkor tudatlanok, információhiányban szenvedők - ki tudja, milyen megfontolásból magukat emberbarátként aposztrofálók, ám gyakran mindenképpen antiszemita indíttatásból.

Sajnos *Magyarországon* is léteznek a szándékosan részvétlen-érzéketlen-barbár gyilkosságok, az elrabolt túszok sanyargatása és az izraeli önvédelemből indított válaszcsepás közötti különbségtevése képtelenek. A *Népszava* 2024. március 3-án „*Háttérzene háborúhoz - Ijesztően radikálizálódik az izraeli populáris zene*” címmel megjelentetett cikk írója azon kesereg, hogy a *Nesia Levi-Dor Soroker (Stilla & Nes)* páros által előadott *Harbu Darbu* című dal már 20 millió megtekintéssel a hallgatottsági lista élén áll. A cikkíró a szövegbe belemagyarázza a gyilkolásra buzdítás szándékát, holott a páros erős felindultsággal arról énekel, hogy a gazember gyilkosokkal szemben a hadsereg (*IDF*) különböző fegyvernemei miként válaszoljanak, torolják meg a megbocsáthatatlan szörnyűségeket. A *Harbu Darbu* arab eredetű kifejezés, melynek szó szerinti jelentése: kardok és csapások, mely az izraeli zsargon szerint annyit tesz, hogy a pokol tüzét ontjuk az ellenségeinkre.

Bevallom, a dal megjelenésével egyidőben azt én is meghallgatásra ajánlottam unokámnak, akinek azóta egyik kedvenc száma lett.

Porosz Péter

Minden kedves Olvasójának
boldog Peszachot kíván
a Budai Sófár!

A Micve Klub programajánlója

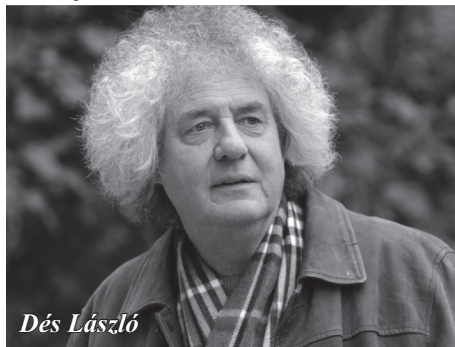
Dés László

Dés László Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar előadóművész, dzsesszenész, zeneszerző, érdemes művész.

Fiatalon kezdett zenélni, zenei tagozaton végezte általános iskoláját 1960 és 1968 között a Kodály Zoltán Ének- és Zeneiskolában. Emellett 1963 és 1971 között zongoraoktatásban részesült. 1971-ben vették fel a Bartók Béla Zeneművészeti Konzervatóriumba, ahol 1973-ig klarinét, majd 1976-ig szaxofon szakra járt. A zenei életbe már 1974-ben bekapcsolódott, öt évvel később *Dimenzió* néven saját együttest alapított. A zenekar kilenc évig működött, ezalatt három lemezt adtak ki. 1987-ben Horváth Kornéllal és Snéberger Ferencsel együtt megalapította a *Trio Stendhált*. Az együttesel nagy sikert ért el, több lemezüket *Olaszországban* vették fel, *Európa-szerte* koncerteztek, de felléptek *Indiában* is. Zenéjük különlegessége a kamarazenével vegyített dzsessz volt.

Együttese mellett dalszövegíróként és zeneszerzőként is dolgozik, több magyar film zenéjét szerezte (pl. *Nyom nélkül, Egy- másra nézve, Egy teljes nap, Szerelem első*

vérig, Szerelem második vérig, Csocsó, a vagy éljen május elseje!, Üvegtigris, Sose halunk meg, A miniszter félrelép, Kalózok). Emellett musicalt is szerzett (pl. *Valahol Európában, A dzsungel könyve, Sose halunk meg, A Pál utcai fiúk*), valamint a Jazz+Az együttes zeneszerzője és zenekarvezetője volt. 1993-ban szólísta lett, kortárs

Dés László

szervezők műveit adta elő, elsősorban kamar- és szimfonikus zenekarokkal. Hangszerei a szoprán és a tenorszaxofon, játékát az érzékeny és „szubjektív hang”, az improvizációs dallamvezetés jellemzi. A dzsungel könyve 2020-ban elérte az 1300. előadást.

Rónai Egon

Rónai Egon Prima Primissima díjas magyar újságíró, televíziós-rádiós műsorvezető, riporter.

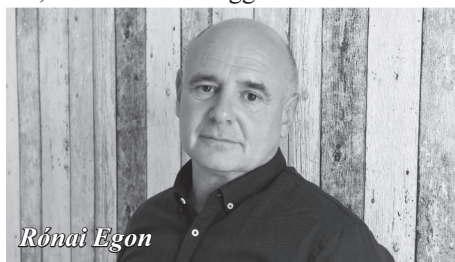
Édesapja Rónai Egon színész, konferanszié, újságíró volt, édesanyja illatszerész. Tanulmányait a Kresz Géza utcai ének-zene tagozatos általános iskolában, a Kölcsey Gimnáziumban és a Testnevelési Főiskolán végezte.

Újságíróként a *Népsportnál* (ma *Nemzeti Sport*) kezdte pályafutását 1981-ben, 18 évesen. Először korrektor, majd gyakornok, 20 évesen újságíró. 1986-tól két évig az *IPV* kiadói szerkesztője, majd 1988-tól 1994-ig a *Pesti Műsor* rovatvezetője volt. Rendszeresen megjelentek riportjai a *Taps Színészmagazinban*, valamint a *Polip* és a *Poplegendák* című magazinokban. 1991 és 1993 között ő volt az *Oké* című ifjúsági hetilap főszerkesztője.

Rádiós karrierje 1985-ben indult, azóta tudósított a Magyar Rádió sportközvetítéseiben, valamint szerepelt a popzenei és riportműsoraiban. 1988-tól a *Danubius Rádió* magyar nyelvű adásának munkatársa volt: először műsorvezető-szerkesztő, majd 1994-től zenei vezető, 1997-től 2000-ig pedig program- és hírigazgató. 2001-től két évig a *Radio Bridge* műsorvezetőjeként

dolgozott. 2003-tól a *Budapest Rádió* műsorvezetője, majd 2004-től 2009-ig ügyvezető igazgatója volt.

1998-tól tulajdonostárs a Danubius Rádióban, majd 2005-től 2009-ig tulajdonosa a Budapest Rádióknak, a *PontFM-nek*, az *Infórum Rádióknak* és az *Abszolút Rádióknak*. 2021-től a *Spirit FM-en* ismét rádiózik, az *Aktuál* című reggeli műsort vezeti.

Rónai Egon

Először a *Magyar Televízió* popzenei műsoraiban tűnt fel (*Popkalapács, Pop-gálák*), majd műsorvezetőként 1991-től magazinműsorokban (pl. *Napraforgó*) is. 1994-től 1996-ig volt az *A3 Televízió* programigazgatója. A televízió napi 12 órás élő adást sugárzott a *Nyugati téri Metro Áruház* teraszáról, első városi, helyszíni, ún. „city” televízióként. 2000-től 2010-ig volt a *Sport TV* műsorvezetője, kommentátora, visszatért a pályája kezdetén jellemző sportújság-

Dést azon kevés zenészek egyikének tartják, akiket a szakma, a kritikusok és a közönség is egyaránt tisztel.

2003-ban új együttest alapított *Dés sextet* néven, melynek szaxofonosja lett, egy évvel később a *Magyar Jazzművészek Társaságának* elnökévé választották. Pályafutása során többek között dolgozott *Nemes István, Geszti Péter, Bereményi Géza, Bródy János, Grecsó Krisztián, Parti Nagy Lajos, Müller Péter Sziámi* dalszövegírókkal, *Udvaros Dorottya, Básti Juli, Cserhalmi György, Kulka János, Koltai Róbert, Für Anikó, Mácsai Pál, Nagy Ervin* színészekkel, *Szulák Andrea, Váczi Eszter, Szűcs Judith, Katona Klári, Koncz Zsuzsa, Kovács Kati, Zalatnay Sarolta, Cserháti Zsuzsa* énekesekkel, *Demjén Ferencsel, Presser Gáborral, Somló Tamással*.

(Forrás: wikipedia.hu)

Dés László április 14-én (vasárnap) 19.00 órától lesz a vendégünk. Beszélgetőtárs: Bóta Gábor újságíró. A jegy ára 1.000,- Ft, ami belépéskor fizetendő. Mindenkit sok szeretettel várunk!

íráshoz. Saját műsorai a *Helyzet* és a *Heti helyzet* című magazinok voltak (váltásban *Ágai Kiss Andrással*), illetve elsősorban kosárlabdát közvetített. 2010-11-ben az *RTL Klub Heti Hetes* című műsorának egyik szereplője volt. 2011-től az *ATV* politikai-közéleti műsorait készíti (*Start!, Csatt, Tetthely*) és saját portréműsorát, a *Húzó* címűt vezeti. 2015-től először csak péntekenként, majd 2017 januárjától naponta az *ATV Egyenes beszéd* egyik műsorvezetője. Nagy sikert aratott 2019 márciusában az egy hónapig esténként Rónai Egon műsorvezetésével sugározott *500 - az ország géniusza* című vetélkedő, az *ATV* első ilyen típusú műsora, ebben 2022-ben új sorozattal jelentkezett. *Húzó* című portréműsora 2022-től az *ATV Spirit* tévécsatornán és a *YouTube-on* podcastként látható. 2018-ban, 2019-ben és 2022-ben az *ATV* választási műsorainak házigazdája volt.

(Forrás: wikipedia.hu)

Mindenkit szeretettel várunk április 21. (vasárnap) 19.00 órától egy izgalmas beszélgetésre Rónai Egon tévés-rádiós műsorvezetővel, újságíróval. Beszélgetőtárs: Bóta Gábor újságíró. A jegy ára 1.000,- Ft, ami belépéskor fizetendő.

A BUDAI MICVE KLUB áprilisi programja

- Április 14.** **19.00 órától DÉS LÁSZLÓ** zeneszerző, énekes lesz a vendégünk. Olyan zenés darabok, mint a *Valahol Európában*, *A dzsungel könyve*, *A Pál utcai fiúk*, és olyan filmek, mint a *Sose halunk meg*, *Szerelem első vérig*, az *Üvegtigris*, *A miniszter félrelép* zeneszerzője. Sok remek, slágerré lett dalt írt. Ezekből többet elő is ad a klubban, a saját zongorakisérével. Beszélgetőtársa: **BÓTA GÁBOR** újságíró. A jegy ára 1.000,- Ft, ami belépéskor fizetendő.
- Április 21.** **19.00 órától RÓNAI EGON** tévés-rádiós műsorvezető, újságíró lesz a klub vendége. Az egyik legalkalmasabb ember arra, hogy megbeszéljük, mi várható az önkormányzati választásokon, merrefelé megy az ország? Sok mindenkivel találkozik, egészen különböző „oldalak” képviselőivel, így igencsak van rálátása az eseményekre. Beszélgetőtársa: **BÓTA GÁBOR** újságíró. A jegy ára 1.000,- Ft, ami belépéskor fizetendő.
- Április 22.** **07.01 órakor ELSŐSZÜLÖTTEK BÖJTJE.**
(hétfő)
- Április 22.** **19.00 órától a FRANKEL KÖRZET SZÉDER ESTJE. Részvételi díj: 9.800.- Ft.**
(hétfő)
Amennyiben hitközségi adót fizető tagjaink anyagi helyzete nem engedi meg a teljes részvételi díj összegének befizetését, kérjük jelezze! **Jelentkezést április 12-ig fogadunk el** a vacsora árának befizetésével (+36 30 409 9045, +36 1 326 1445). *Részletek a 3. oldalon.*
- Április 23.** **18.30 órakor EREV PESZAH 2. napja, Omer első számolása.**
(kedd)
Gyertyagyújtás: 20.35

Állandó programjaink

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk. Várjuk új tagok jelentkezését!

Péntekenként

SZOMBATKÖSZÖNTŐ FOGLALKOZÁS OVISOK ÉS KISISKOLÁSOK RÉSZÉRE.

A foglalkozást *Sebdenics Barnabás* és *Hegedűs Dávid* vezeti. Időpont: nyáron 18.30, télen 18.00. Amiben részed lehet: gyertyagyújtás, barhesz evés, zsidó mesék, hórázás, héber dalok, kézműveskedés, dráma játékok, zsidó ünnepek, beszélgetés és persze új barátok. Várunk sok szeretettel a *Mezúze* klubban. Részletek: www.frankel.hu

BUDAI MICVE KLUB

Frankel Leó úti Zsinagóga kóser rendezvények kiváló helyszíne

Esküvő, bar/bat micva, születésnap, céges rendezvények, villás reggelik
teljeskörű szervezését és lebonyolítását vállaljuk.

Információért, referenciákért hívjon a következő telefonszámokon:

06 30 4141-640 (Arató Judit)